УДК 658:338.512

КОНЦЕПЦІЯ СУТТЄВОСТІ В УПРАВЛІННІ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

THE CONCEPT OF MATERIALITY IN THE MANAGEMENT OF ENTERPRISE EXPENSES

Пчелинська Г.В.
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри обліку і оподаткування,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Pchelynska Hanna
Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer, Department of Accounting and Taxation,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

Дослідження законодавчої бази, що регламентує норми формування витрат підприємства, виявило необхідність визначення показників суттєвості під час вибору варіативних параметрів, методів оцінювання активів і зобов'язань у взаємозв'язку з витратами. Дослідження облікового та аудиторського аспектів концепції суттєвості інформації дало змогу систематизувати її основні елементи, розробити структурну схему концепції з погляду управління витратами підприємства. Запропоновано принципи формування показників суттєвості витрат. Практичне застосування концепції суттєвості під час розроблення облікової політики підприємства дає змогу впливати на факт та час визнання витрат, їхні суму та види; забезпечить комплексну реалізацію функцій управління витратами відповідно з вибраними стратегічними орієнтирами розвитку підприємства.

Ключові слова: *концепція суттєвості, витрати, облік, аудит, аналіз, управління підприємством, ефективність.*

Исследование законодательной базы, регламентирующей нормы формирования расходов предприятия, выявило необходимость определения показателей существенности при выборе вариативных параметров, методов оценки активов и обязательств во взаимосвязи с расходами. Исследование учетного и аудиторского аспектов концепции существенности информации позволило систематизировать ее основные элементы, разработать структурную схему концепции с точки зрения управления расходами предприятия. Предложены принципы формирования показателей существенности расходов. Практическое применение концепции существенности при разработке учетной политики предприятия позволяет влиять на факт и время признания расходов, их сумму и виды; обеспечивает комплексную реализацию функций управления расходами в соответствии с выбранными стратегическими ориентирами развития предприятия.

Ключевые слова: *концепция существенности, расходы, учет, аудит, анализ, управление предприятием, эффективность.*

Modern economic conditions have affected the reduction of financial stability of enterprises. This is accompanied by a rapid change in the prices of their assets and liabilities. This requires managers to continuously analyze the sensitivity of costs to relevant factors, monitor the significance of their impact and make decisions about their responsiveness. Formation of the cost of an enterprise depends on variables, methods of valuation of assets and liabilities. Most of them require the definition of indicators of materiality, which are regulated by law. A significant number of indicators of materiality have several bases or have no recommended values. This gives the company managers additional cost management tools that determine the relevance of the research. The article deals with the accounting and audit aspects of the concept of materiality of information. Application of the concept of materiality when developing an accounting policy of an enterprise can influence the fact and time of recognition of costs, their amount and types. From the point of view of forming the expenses of the enterprise and their reflection in the financial statements, that is, the implementation of the functions of planning, accounting, analysis, has an interest accounting aspect of the concept. From the point of view of cost control of an enterprise, it is advisable to use the audit aspect of the concept of materiality (implementation of control functions - control and analysis). In the article the main elements of the concept of meaningfulness are investigated: subjects, objects, purpose, tasks, principles,

methods of determining indicators, external and internal users of information and its source, factors of formation of indicators of materiality, sphere of use of indicators. Separate elements of the concept of significance were considered in the works of scientists. In the economic literature there is no systematized approach to the formation of quantitative and qualitative indicators of the materiality of enterprise expenses in relation to its assets and liabilities. The systematization of elements of the concept of materiality of costs as a basis for the formation of an approach to managing the company's relevant costs is the purpose of this study.

Key words: *materiality concept, expenses, accounting, audit, analysis, enterprise management, efficiency*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні кризові економічні умови господарювання вплинули на зниження фінансової стабільності значної кількості підприємств, що супроводжується тенденцією стрімкої зміни цін майже на всі їхні активи та зобов'язання. Це потребує від управлінців постійного аналізу чутливості витрат до відповідних чинників, моніторингу суттєвості їхнього впливу та прийняття рішень щодо реагування на них.

Дослідження діючих норм облікового законодавства виявило залежність формування витрат підприємств від понад двадцяти варіативних параметрів, методів оцінювання активів та зобов'язань, що впливає на факт та час визнання витрат, їхні суму та види. 50% зазначених альтернатив в оцінюванні передбачає визначення показників суттєвості – максимальної межі значимості для користувачів фінансової інформації. Зазначимо, що вибір показників суттєвості є важливим елементом облікової політики будь-якого підприємства, оскільки впливає на рішення управлінського апарату щодо подання інформації у фінансовій звітності, вибору методів оцінки, проведення окремих облікових процедур, економічних заходів. Це свідчить про актуальність досліджуваної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Значну увагу автори приділяють: етимології поняття «суттєвість» [1–4] та його синонімічності з «істотністю» та «матеріальністю» [1]; призначенню показників суттєвості в обліку та аудиті [5–7; 4]; систематизації господарських операцій підприємств, елементів фінансової звітності, за якими визначено нормативними актами рекомендовані пороги суттєвості [1; 4; 6; 8]; проблемам визначення та використання порогів суттєвості окремих об'єктів [9; 10]. Однак, на нашу думку, недостатньо розкритим залишається системний підхід до формування показників суттєвості витрат, що потребує більш детального дослідження вказаної проблеми.

Формулювання цілей статті **(постановка завдання)**. Метою дослідження є систематизація елементів концепції суттєвості як підґрунтя щодо формування підходу до управління релевантними витратами підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Уперше в економічній літературі питання суттєвості як засобу реалізації принципу підготовки та подання фінансової звітності «повнота» у 1934 р. розглядав італійський учений Пьєро д'Альвізе. Науковець зазначав, що «обсяг облікової інформації залежить від мети, що стоїть перед бухгалтером. Він повинен провести адміністрацію між Сцилою надлишкових даних та Харибдою інформаційних вакуумів» [11, с. 232].

Українські науковці більш детально та активно почали досліджувати вказану проблему з погляду прикладної цінності для вітчизняних підприємств із кінця 1990-х років, коли готувалися та приймалися Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО). Оскільки останні були розроблені на базі діючих відповідних міжнародних стандартів, то окремі елементи концепції суттєвості висвітлювалися у працях закордонних та вітчизняних учених за напрямами фінансового аналізу, управлінського обліку, обліку у закордонних країнах, бюджетуванні, аудиту тощо [11–14]. Із 2000-х років – початку активного процесу гармонізації вітчизняного законодавства з міжнародними стандартами обліку та вступу в дію НП(С)БО, методичних рекомендацій Міністерства фінансів України, зокрема, «Щодо суттєвості у бухгалтерському обліку і звітності» [15] – зазнали значних змін і методи оцінки активів, капіталу, зобов'язань, витрат та доходів підприємств, було введено термін «суттєвість». Це призвело до потреби з боку працівників економічних відділів підприємств у поясненнях фахівцями сутності та практичної цінності нових законодавчих норм.

На думку Р.Р. Кулик [2, с. 26], «істотність» характеризує кількісні показники (розмір змін або порівнянь), суттєвість – якісні (суть змін або порівнянь). Однак для використання у бухгалтерському обліку та аудиті найбільш удалим і коректним є термін «суттєвість» [2, с. 27].

М. Щирба вважає, що «застосування в економічний літературі термінів «поріг суттєвості» або «поріг істотності» не викликає ніяких заперечень, оскільки між ними не має суттєвих відмінностей» [4, с. 404].

Виникнення терміна «матеріальність» пов'язане з перекладом з англійської поняття materiality, який означає значимість, важливість, здатність впливати. Тому більшість науковців

з економічного погляду вважає даний термін також синонімом поняття «суттєвість» [6, с. 20].

У даному дослідженні автор використовує трактування, яке надається чинним законодавством, згідно з яким суттєвою визнається «інформація, відсутність якої може вплинути на рішення користувачів фінансової звітності» [16; 17].

В економічній літературі виокремлюють два аспекти концепції суттєвості виходячи з основних сфер використання – обліковий та аудиторський.

Із погляду формування витрат підприємства та їх відображення у фінансовій звітності, тобто реалізації функцій планування, обліку, аналізу, викликає інтерес обліковий аспект концепції. Він базується на припущенні, що вибрані на підприємстві характеристики суттєвості «мають забезпечити надання користувачам усієї інформації з достатньою деталізацією про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі» [18].

За цим аспектом головна мета визначення показників суттєвості – надання повної, доречної інформації внутрішнім та зовнішнім користувачам для прийняття ними адекватних економічних рішень. Тобто суттєвість виступає складником принципів формування фінансової звітності [14, с. 168–169], «певним порогом або критерієм розмежування» [4, с. 403] та якісною характеристикою облікової інформації [1, с. 68; 4, с. 403; 19, с. 32].

Основними завданнями визначення порогу суттєвості в обліку є формування окремих об'єктів обліку з метою визнання статей у відповідній фінансовій звітності, звітних сегментів, кількісних ознак об'єктів обліку для їх подальшої оцінки тощо.

Із погляду контролю витрат підприємства доцільно використовувати аудиторський аспект концепції суттєвості (реалізація функцій управління – контролю та аналізу). Мета аудиту фінансової звітності – «підвищення ступеню довіри користувачів» звітної інформації, яка досягається через «висловлення аудитором думки про те, чи складена фінансова звітність у всіх суттєвих аспектах відповідно до застосовної концептуальної основи фінансового звітування» [16, с. 96].

Основними завданнями визначення порогу суттєвості в аудиті є визначення [6, с. 21; 16, с. 97; 20]: максимального значення межі, «якої повинна дорівнювати інформація, щоб бути значимою для користувача звітності» (завдання з точки зору користувача звітної інформацією); максимально припустимого розміру пропущеної або помилкової суми у звітності, «якою аудитор може знехтувати, тому що вона не вплине на рішення користувачів звітності» [20]; критерію вибору об'єкта й процедур перевірки (під час планування, проведення аудиту); фактору вибору виду аудиторського висновку «під час оцінки впливу ідентифікованих викривлень на аудит і впливу невиправлених викривлень (якщо такі є) на фінансову звітність» [6, с. 21].

Залежно від рівня керуючої системи суб'єкти визначення характеристик суттєвості можна поділити на:

суб'єкти макрорівня – державні органи, що регулюють ведення обліку та аудиту, формування та подання звітності (Міністерство фінансів України, Аудиторська палата України, відповідні відомства та ін.);

суб'єкти мікрорівня (керівництво підприємства – власник або уповноважений ним орган, посадова особа) (рис. 1).

Характеристики показників суттєвості з боку держави регламентуються національними, міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та аудиту, рекомендаціями Міністерства фінансів України з обліку основних засобів, нематеріальних активів, запасів, щодо заповнення форм фінансової звітності, щодо облікової політики підприємства тощо.

Кількісні критерії – пороги суттєвості та її якісні ознаки керівництво підприємства визначає самостійно з урахуванням вимог чинного законодавства. Визначення порогів суттєвості здійснюється за вибраною базою – статтею звітності, сумою окремого розділу звіту тощо.

На думку автора, пороги суттєвості, зазначені в П(С)БО та МСА, можна поділити на дві групи:

пороги суттєвості, кількісні критерії яких визначені і рекомендовані законодавством та потребують вибору конкретного варіанту;

пороги суттєвості, кількісні критерії яких не визначені законодавством та потребують самостійного визначення менеджерами підприємства.

Характеристика якісних ознак суттєвості в обліковому законодавстві не наводиться, у стандартах аудиту надано загальні вимоги та рекомендації до них. Прикладом якісних ознак на етапі формування витрат може бути суттєвий зріст обмінних операцій на ринку внаслідок погіршення платоспроможності суб'єктів господарювання. Тому підприємства, для яких раніше бартер не був характерним, скоріше за все, будуть вимушені працювати за даними умовами. Відповідно, керівництву необхідно буде визначити поріг суттєвості різниці між балансовою та справедливою вартістю активів, що обмінюються, за досягнення якого потрібно визнавати фінансові результати (комерційну вигоду). Таким чином, якісні ознаки суттєвості впливають на визначення її кількісних характеристик.

На етапі контролю витрат якісними ознаками можливих викривлень інформації у звітності (фінансовій, управлінській) можуть бути відсутність наказу про облікову політику або невідповідний опис умов визнання, класифікації витрат, формування окремих елементів собівартості та ін.

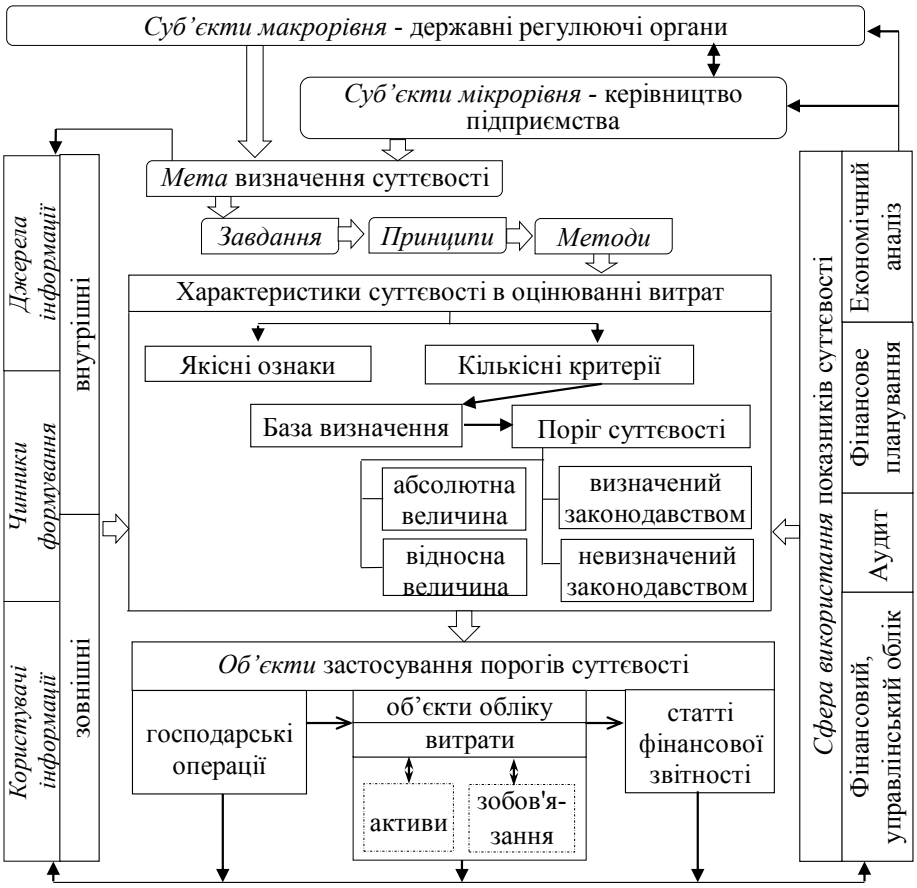

Рис. 1. Структурна схема концепції суттєвості в управлінні витратами підприємства

Джерело: розроблено автором

Варіативність та невизначеність окремих характеристик суттєвості ускладнює їх практичне використання в управлінні підприємством, що потребує опрацювання інструментів розроблення та критеріїв вибору. Своєю чергою, це підвищує вимоги до рівня професіоналізму та досвіду фахівців.

Відповідно, основними загальними чинниками, що впливають на суттєвість, є [1; 4; 7; 21]:

внутрішні: абсолютна та відносна величина показника, характер статті, масштаби та специфіка діяльності підприємства, якість систем обліку та внутрішнього контролю, стабільність показника – бази визначення суттєвості, галузь діяльності та розмір підприємства, рівень професіоналізму та досвіду фахівців тощо;

зовнішні: економічні та політичні умови господарювання, цінність показника – бази визначення суттєвості для користувачів, рівень регламентації та стабільність законодавства тощо.

Для визначення показників суттєвості витрат можна використовувати такі прийоми та способи аналізу [20; 22]:

для розрахунку порогів суттєвості: загальнонаукові методи: індуктивний метод (приймання загального рівня суттєвості на основі визначених кількісних її критеріїв за окремими статтями звіту) та дедуктивний (визначення порогів суттєвості спочатку для всієї звітності з подальшим розподілом між конкретними статтями); математичні прийоми аналізу: порівняння з використанням абсолютних, відносних, середніх та стандартних величин; графічні, табличні; прийоми детермінованого аналізу: моделювання факторних систем, способи факторних розрахунків (абсолютних та відносних різниць, індексний та ін.); прийоми фінансової математики (наприклад, дисконтування); прийоми стохастичного аналізу; прийоми оптимізації показників (на етапі прийняття рішення щодо вибору порогу суттєвості окремого об'єкта). Наприклад, на етапах планування та контролю витрат можна використовувати такі способи розрахунку суттєвості, як розрахунок середньоарифметичного значення, відхилення найменшого або найбільшого значення від середнього, встановлення порогу суттєвості як суми межі зміни окремої статті звіту та ін.;

для визначення якісних ознак суттєвості, вибору бази визначення кількісних критеріїв – метод експертних оцінок.

Переважно пороги суттєвості встановлюються у вигляді відносних відхилень.

Окремі науковці, які досліджують проблеми визначення порогів суттєвості, пропонують власні методики розрахунків [23; 24].

Як було зазначено раніше, сфера використання показників суттєвості зумовлює мету, завдання їх визначення на макро- та мікрорівні, що, своєю чергою, впливає на коло користувачів інформації та джерела вхідних даних.

Кожна група користувачів має свої інформаційні потреби, які випливають зі специфіки їхніх економічних відносин із підприємством. Користувачів інформації про суттєвість можна поділити на традиційні дві групи за їх відношенням до підприємства:

внутрішні – управлінський персонал підприємства: власники, директор, керівники відповідних підрозділів підприємства (бухгалтерії, планово-економічного відділу, фінансового відділу, відділу внутрішнього контролю (аудиту) та інші залежно від організаційної структури управління підприємством);

зовнішні – користувачі, безпосередньо зацікавленні в діяльності підприємства: потенційні інвестори, фінансові установи, постачальники, покупці та інші користувачі, що обслуговують юридичних осіб із метою захисту інтересів користувачів попередньої групи: законодавчі органи, урядові організації, аудиторські фірми та ін.

Об'єкти застосування порогів суттєвості витрат можна поділити на три групи [15; 16; 18]:

господарські операції, що призводять до виникнення витрат (наприклад, уцінка активів, створення забезпечень майбутніх витрат і платежів);

умови визнання витрат як об'єкт обліку у взаємозв'язку з активами та зобов'язаннями (наприклад, строк оренди основних засобів для визнання її фінансовою);

статті фінансової звітності (ф. №№ 2, 5, 6).

Аналіз норм понад 30 положень (стандартів) бухгалтерського обліку, податкового кодексу України дав змогу виокремити та систематизувати 22 альтернативи в оцінюванні активів та зобов'язань, які напряму або опосередковано впливають на витрати підприємств. Із них половина потребує визначення показників суттєвості, а саме:

в оцінюванні основних засобів: оцінка об'єкта за окремими компонентами, критерії розмежування об'єктів операційної та інвестиційної нерухомості, вартісний критерій капіталізації витрат на капітальний ремонт, умови визнання фінансової оренди, ознаки обміну комерційного характеру;

в оцінюванні основних засобів та нематеріальних активів: підходи до переоцінки, критерії зменшення/відновлення корисності об'єкта;

в оцінюванні запасів – оцінка на дату балансу;

в оцінюванні активів загалом: ознаки обміну комерційного характеру, ознаки кваліфікаційного активу;

в оцінюванні зобов'язань – умови визнання забезпечень.

Зазначимо, що 50% із наведених ознак суттєвості не мають визначеного та рекомендованого законодавством значення кількісного критерію, оскільки на поріг суттєвості окремого суб'єкта господарювання впливає значна кількість зовнішніх та внутрішніх чинників, пов'язаних зі специфікою їхньої діяльності.

Більш детально об'єкти варіативності оцінювання активів, зобов'язань, які впливають на формування витрат та потребують вибору, нормативна база щодо об'єктів визначення суттєвості з переліком альтернативних варіантів, базових показників та рівнів порогів суттєвості, видів релевантних витрат розглянуто автором у попередніх дослідженнях.

Результати дослідження елементів концепції суттєвості дають змогу автору виділити принципи формування показників суттєвості витрат:

1) Системності, який передбачає взаємозв'язок та взаємозалежність показників суттєвості, методів їх визначення, вибору від вибраної мети окремих груп користувачів інформації відповідної сфери використання з урахуванням внутрішніх та зовнішніх чинників.

2) Комплексності, який означає використання концепції суттєвості у взаємозв'язку з концепцією альтернативності в загальній системі управління витратами, що розширює аналітичний інструментарій й удосконалює процедури управління ними. Так, наприклад, вибір методу оцінки з наявних альтернативних варіантів може призвести до несуттєвої різниці отриманих результатів. Тоді доцільно вибирати найбільш простий за методикою розрахунку та більш економний за часом варіант.

3) Економічної обґрунтованості, що передбачає вибір наявної або самостійне розроблення методики визначення порогів суттєвості для конкретних об'єктів.

4) Ефективності, що передбачає перевищення економічних вигід від дослідження та застосування показників суттєвості над витратами на проведення такого дослідження.

5) Цілеспрямованості вибору. Під час вибору кількісних критеріїв суттєвості витрат потрібно керуватися раніше визначеними показниками – індикаторами ефективності управління витратами на підприємстві. Останні грають роль межі, граничного рівня впливу на економічні показники ефективності діяльності, наприклад допустимий рівень коливання собівартості реалізації, прибутку, рентабельності й т. п.

6) Послідовності, що означає використання вибраних показників суттєвості на умовно-постійній основі. Зміна кількісних критеріїв або якісних ознак доцільна лише за зміни статутної діяльності підприємства, чинного законодавства та за умови забезпечення більш достовірного відображення витрат у фінансовій звітності.

7) Доречності, що передбачає визначення показників суттєвості тільки за тими об'єктами, які актуальні для конкретного користувача.

8) Дуалізму. Подвійність природи витрат передбачає одночасне зменшення активів або збільшення зобов'язань, тому визначення показників суттєвості витрат потрібно проводити паралельно з означеними об'єктами.

Результати проведеного автором дослідження наказів про облікову політику 30 суб'єктів підприємництва різних сфер діяльності свідчать про номінальне відношення багатьох управлінців підприємств до визначення порогу суттєвості. Найчастіше в даному розпорядчому документі вказують таку інформацію про показники суттєвості:

для всіх об'єктів – абсолютні величини: 100 грн., 1 000 грн., 6 000 грн., інші суми;

фразу «відповідно до методичних рекомендацій Міністерства фінансів України щодо облікової політики підприємства»;

для всіх об'єктів – відносну величину згідно з рекомендаціями щодо облікової політики № 635, наприклад 1% чистого прибутку (збитку) підприємства.

Перші вказані суми сьогодні не впливають на рішення користувачів. 100 грн. зазвичай указується в наказах, які були прийняті більше ніж 10 років тому та до цього часу не корегувалися. Значення порогу суттєвості у 1 000 грн. вибиралося виходячи з того, що форми фінансових звітів заповнюють у тисячах гривень. Інші абсолютні величини, на нашу думку, у сучасних умовах цінової нестабільності достатньо швидко стають неактуальними та потребують періодичного коригування.

Посилання на рекомендації Міністерства фінансів України також не дають однозначного розуміння про поріг суттєвості на конкретному підприємстві, оскільки в них наведено перелік критеріїв для різних об'єктів. Необхідно відзначити, що в окремих випадках під час визначення порогового значення для активу, операції з яким також впливають на витрати, іноді необхідно вибирати між декількома критеріями, що потребує додаткових аналітичних процедур.

Також дослідження наказів про облікову політику виробничих підприємств дало автору змогу виявити, що найчастіше показники суттєвості активів та зобов'язань, які впливають на витрати, детально не визначаються на підприємствах, іноді взагалі не встановлюються. На нашу думку, це може бути доцільно лише відносно тих елементів, які не притаманні специфіці діяльності.

Однак питання реальної оцінки необоротних та оборотних активів, кредиторської заборгованості актуально для керівництва, власників будь-яких підприємств, особливо в сучасних умовах нестабільності цін.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Системний підхід до визначення показників суттєвості під час вибору альтернатив в оцінюванні активів та зобов'язань розширює можливості менеджерів впливу на формування витрат підприємства, а, відповідно, й гнучкість управління ними. Вибір показників суттєвості для оцінювання витрат повинен базуватися на результатах попереднього аналізу чуттєвості вибраних на підприємстві показників-індикаторів ефективності управління витратами до зміни окремих об'єктів визначення суттєвості. Це дасть змогу економічно обґрунтовано формувати та контролювати витрати, а також використовувати пороги суттєвості під час фінансового планування, що підвищить функціональну комплексність управління витратами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дуда Т.Т., Коронівський П.О., Левицька І.В. Суттєвість в обліковій політиці підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 1. С. 68–70.

2. Кулик Р.Р. Етимологія поняття «суттєвість» у бухгалтерському обліку та аудиті. *Економічний аналіз.* 2014. Т. 18(2). С. 23–30.

3. Щирба М. Суттєвість в обліковій політиці підприємства. Економічний аналіз. 2008. Вип. 3(19). С. 337–341.

4. Щирба М. Суттєвість інформації в фінансовій звітності та її вплив на економічні рішення користувачів. *Економічний аналіз*. 2010. Вип. 7. С. 403–406.

5. Корінько М.Д. Оцінка суттєвості і помилок в аудиті. *Сталий розвиток економіки*. 2012. № 1. С. 205–207.

6. Лайчук С.М. Об'єкти суттєвості в обліковій політиці підприємства. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки».* 2014. № 1. С. 20–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2014_1_5 (дата звернення: 08.05.2019).

7. Максимова В.Ф., Слободяник Ю.Б. Особливості визначення суттєвості і ризиків у державному аудиті. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2015. № 1. С. 360–364. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2015_1%282%29__73 (дата звернення: 08.05.2019).

8. Товстоп'ят Ю., Чернишова Н., Крилова Т. Суттєвість інформації. *Податковий кодекс*. 2014. № 24. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/nk/2014/december/issue-24/article-4139.html (дата звернення: 08.05.2019).

9. Бланк И.А. Управление активами. Киев : Ника-центр, 2010. 732 с.

10. Гончарова Е. Украина в регионах: как разрыв с Россией сказался на харьковском машиностроении. *112.ua.* 2015. URL: https://112.ua/statji/ukraina-v-regionah-kak-razryv-s-rossiey-skazalsya-na-harkovskom-mashinostroenii-220414.html (дата звернення: 08.05.2019).

11. Соколов Я.В. История развития бухгалтерского учета. Москва : Финансы и статистика, 1985. 367 с.
12. Аудит Монтгомери / Ф.Л. Дефлиз и др. ; под ред. Я.В. Соколова. Москва : Аудит, ЮНИТИ, 1997. 542 с.
13. Бернстайн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация. Москва : Финансы и статистика, 2003. 624 с.
14. Бутинець Ф.Ф., Горецька Л.Л. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : навчальний посібник. Житомир : Рута, 2002. 544 с.
15. Щодо суттєвості у бухгалтерському обліку і звітності : Лист Міністерства фінансів України від 29.07.2003 № 04230-108. *Верховна Рада України*. URL: http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v4108201-03 (дата звернення: 08.05.2019).
16. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. *Аудиторська палата України.* URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_часть1.pdf (дата звернення: 08.05.2019).
17. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. *Верховна Рада України*. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13 (дата звернення: 08.05.2019).
18. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства : Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 635. Міністерство фінансів України. URL: http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?art_id=382876&cat_id=293536 (дата звернення: 08.05.2019).
19. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами. Харків : Фактор, 2007. 976 с.
20. Титаренко Г.Б., Радіонова Н.Й. Суттєвість в аудиті в концепції визначення вартості інноваційних проектів. *Бухгалтерський облік, аналіз і аудит: проблеми теорії, методології, організації* : збірник наукових праць. Київ : Рута, 2013. С. 208–215.
21. Гужел Ю. Суттєвість в МСФЗ при оцінці деяких статей. *Uteka*. 2015. URL: https://uteka.ua/ua/publication/Sushhestvennost-v-MSFO-pri-ocenke-nekotoryx-statej (дата звернення: 09.01.2019).
22. Аналіз господарської діяльності : навчальний посібник / І.В. Сіменко та ін. ; за заг. ред. І.В. Сіменко, Т.Д. Косової. Київ : ЦУЛ, 2013. 384 с.
23. Шкіря Н.Л., Залізняк Н.В. Нові підходи до визначення та розподілу суттєвості в аудиті. *Социально-экономические реформы в контексте интеграционного выбора Украины* : труды IV Международной научно-практической конференции, г. Днепропетровск, 15–16 марта 2007 г. Днепропетровск, 2007. URL: http://www.confcontact.com/2007mart/3_shkirya.php (дата звернення: 08.05.2019).
24. Оценка существенности в US GAAP. Проект GAAP.ru. *Теория и практика управленческого учета*. 2007. URL: https://gaap.ru/articles/otsenka_sushchestvennosti_v_us_gaap/ (дата звернення: 08.05.2019).